

תמצית דברות קודש של כ"ק אדמו"ר זצוק"ל

~ שב"ק פרשת וישב - חנוכה תשפ"ד ~

נכתב כפי הבנת המותבים [בלתי מוגה - מיוחד לחזרה]

התחתונות מאור השכינה.

ליל שב"ק

דהנה יש לנו שלש רגלים בשנה, שהם זמנים של גילוי אלקות שיכולים לדבק את עצמינו בהש"ת, ואנו אומרים בכל רגל בתפלת מוסף ומפני חטאינו גלינו מארצנו וכו' ואין אנחנו יכולים לעלות וליראות ולהשתחוות וכו', לומר שעיקר הארת הרגלים באמת היו רק בביהמ"ק, ולמשל בפסח הקריבו כל ישראל את הקרבן פסח, ובמשך כשלוש שעות (עי' פסחים נח). הקריבו לפחות 1,200,000 בהמות (עי' שם סד), והוצרכו גם לאפות מצות מצווה, ולגמור את הכל עד הלילה, והכל עשו במרוצה גדולה למעלה מדרך הטבע. וכן בסוכות אצל שמחת בית השואבה, שהגמרא (סוכה נג) מספר שלא ראו שינה בעיניהם כל ימי החג, והיו נייעורים כל הלילה ולא אכלו ולא שתו, ובאופן רגיל אדם שלא ישן כראוי הוא 'נערוועז' מאד, והם היו אנשים שלווים וצוהלים ורקדו בשמחה רבה ושאו רוח הקודש, וכל זה מפני ששם בביהמ"ק היו דבקים באור החכמה.

אבל מפני חטאינו גלינו מארצנו, ואין אנחנו יכולים לעלות וליראות בביהמ"ק בשלש רגלים, וכל אחד יודע שאין אנו יכולים להגיע לאור הרגלים באמת, 'זעמיר אונז דען קרבן פסח מקריב' ערס? זעמיר אונז דען שמחת בית השואבה אידן?.'

וזה החידוש הגדול שהפליגו צדיקים באור קדושת ימי החנוכה, שהם נקראים ג"כ 'רגל' על דרך אמרם 'תכלה רגל מן השוק', אבל אינם כשאר הרגלים מדאורייתא שעיקר אורם תלוי בבית המקדש, כי החשמונאים היו דבקים בכל מקום עם הביהמ"ק שהיא אור החכמה ואור התורה, ועי"ז המשיכו אור החכמה לכל מקום וכך נצחו את היונים באופן פלאי מאד, וכך גם המשיכו לדורות שנוכל להשיג אור החכמה ואור התורה אף חוץ למקדש, וזה נמשך לכל הדורות ע"י מצות נר חנוכה בשמן שהיא בחי' חכמה. וכמו שרואים שכל אחד מישראל יש לו שייכות עם חנוכה, ואף אותם שאין שומרים תורה ומצוות כראוי כולם מדליקים נרות חנוכה באיזה אופן, שאור החנוכה יורד אצלנו עד למטה מעשרה טפחים ומאיר לנו עד מדריגות התחתונות נה"י הנקראים 'רגל', ממש כעין עבודת עלי' לרגל, שהעלו מדריגת הרגל, מ'האט געהויבן די פיס'.

'ויעברו אנשים מדינים סוחרים ומשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את יוסף מצרימה' (לוי, כח).

כידוע פרישות אלו הם מנסתרות דרכי ה', ובפרט שאין אנו יודעים הרבה מיוסף ומושבטי ק-ה אלא את המעשיות הבלתי נאות האלו, אבל כידוע רק ע"י מעשיות כאלו של מכירת יוסף ושל יהודה ותמר נצמח לידת משיח בן יוסף ולידת משיח בן דוד (עי' של"ה הק' בפרשתן תנ"א אות טז ואילך).

ויוסף בדרכו למצרים עמד להתפלל על קבר רחל (ספר הישר), וידוע (זה"ק ח"ב כט): שרחל הוא כינוי לשכינה הק', וזה רמז לעבודתנו בימי חנוכה אלו, שכל כוונת החנוכה הם בשביל השכינה המכונה רחל כדי להעלותה¹, כי בחנוכה יש לה עלי' גדולה מאד הנעשית ע"י עבודת בני ישראל בהדלקת נרות חנוכה כמבואר בספה"ק.

והנה חנוכה היא זמן של 'תכלה רגל מן השוק' (עי' שבת כא), והיא תיקון בחינת הרגלים הנקראים נה"י [נצח הוד יסוד]. ובחנוכה מתגלה אור החכמה שהוא בחי' שמן (עי' מנחות פה), ואור החכמה [שהיא מהמוחין ומהספירות הראשונות] מאיר עד מדריגות התחתונות נה"י שבבחי' רגל, ועל ידי המשכת האור אליהם מתקיים הכל, וכדברי הזרע קודש בהמאמרים לחנוכה (ליל ג) בשם הרה"ק רבי מענדל'ע מרימנוב ז"ע, שבעצם אי אפשר להאדם לעמוד רק על רגליו, ע"ד שאם תעשה דמות אדם גבוהה ורחבה כאדם עם רגלים ברוחב רגלי אדם ותרצה להעמידה, אי אפשר לה לעמוד, ורק ע"י שיש בהאדם חכמה במוחו, והוא נשתלשל מחכמה עילאה ומקושר למעלה, עי"ז יכול לעמוד², וכמו שאמר הרה"ק רבי מאיר'ל מפרמישלאן זי"ע כשנסע על מקום משופע מאד, 'אלע וועגענער זענען געפאלן - אויסער מאיר'לס, ווייל מאיר'ל איז גוט צוגעבינדען אויבן'.

וזהו עיקר אור החנוכה, להאיר גם בזמן הגלות מדרגות

² ועי"ש ברע קודש המשך הדברים הנוגעים לעניינינו.

¹ שהחשמונאים מכונים כנגד יוסף [דייקא ע"י עבודת קדושת יוסף מתעלה השכינה] כמו שיתבאר להלן.

שסיפר לו אשתו⁴, ויוסף ידע שזה יכול להיות התוצאה והיה מוכן למסור את נפשו ממש כדי לשמור על קדושתו.

וגם החשמונאים היו בבחי' יוסף, כידוע שזה לעומת זה עשה האלקים, ולכן מל"ך יו"ן גי' יוס"ף וגם אנטיוכ"ס גי' יוס"ף, וכל מגמת מלכות יון הרשעה היה לפגום בקדושת כלל ישראל ולבטל מהם קדושת יוסף, אך החשמונאים לחמו במסירת נפש ממש נגד היונים, וכך המשיכו הנהגת המקדש שלמעלה מדרכי הטבע גם שלא במקום המקדש, וקבעו גם לדורות שאנחנו יכולים להמשיך קדושת הנרות ולהיות דבוק באור החכמה שלא במקום המקדש, אלא בכל בית ישראל, וכדברי הרמב"ן בריש פרשת בהעלותך, שהדלקת המנורה של אהרן הכהן נחשבת שהיא הדלקה שנעשית לדורות, מאחר שיש לה המשך גם לאחר החורבן בנר חנוכה, ואהרן הכהן עומד לימינו ומדליק עמנו, ולכך מאהרן הכהן הרי אנו אומרים 'אשר קדשנו בכזויותיו', וידוע מה שפירשו בספד"ק לשון זה ש'בכזויותיו' היינו שהיא מצוה של הקב"ה בעצמו, שהוא גם מדליק עמנו למעלה.

ובימים אלו אנו קוראים בתורה אודות חנוכת המזבח, וזו היתה עבודתו של אהרן הכהן באותם הימים, להאיר את אור המנורה מאש מן השמים לכל הדורות, שהרי ירדה אז אש מן השמים כמ"ש בפרשת שמיני על חנוכת המשכן באחד בניסן 'ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו' וירא כל העם וירונו' (ויקרא ט, כד), ומן האש היא שירדה על גבי המזבח הדליקו את המנורה (עי' יומא מה:), ו'עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל' (שבת כב:), והשמונה לילות של חנוכה הם נגד שמונת ימי המלוואים, שהקב"ה מתגלה באור הבהיר למטה מ' טפחים ומאיר לנו. וגם בימי החשמונאים כשמצאו את פך השמן נודמן להם האש הזה מן השמים כמו ביום השמיני למילואים, שהרי היונים הרשעים החריבו את בית המקדש ואת המזבח ועל פי דרך הטבע לא היתה האש יכולה להמשיך ולבעור שלא היה לה מקום היכן לבעור. והשי"ת ברוב חיבתו לבני ישראל היה חפץ להמשיך להאיר להם באישו הגדולה, לכן עשה אות ומופת שעל אף הריסת המזבח לא ככתה האש אלא היא נבלעה בתוך אבני המזבח ושם המשיכה לבעור. ועל ידי עבודתם הקדושה של החשמונאים במסירות נפש לרומם את קרן הקדושה ולהכניע את מלכות יון הרשעה וכן על ידי תפילות בני ישראל, יצאה האש ובקעה מתוך האבנים ושבה לבעור בעוז ובגלוי⁵. ועל זה אנו מבקשים 'בימים ההם בזמן

יעקב, וכל פרשת דינה בשכם היה בשביל שיהיה ליוסף אשה במצרים, שהיא נישאה לו].

⁵ וכן איתא בספר יוסיפון (פרק ב), שכשבנה יהודה בן מתתיהו את המזבח החדש, צעקו אל ה', ובכלותם את תפילתם, ותצא אש מתוך האבנים של המזבח, ואזי הוסיפו אש של הדיוט לקיים מאמר הכתוב וערכו עצים על האש, ותהי האש על המזבח עד הגולה השלישית. וכע"ז איתא ב'סדר הדורות' (חלק ימות עולם, ג"א תרכ"ב), 'ואז בא יהודה וכל החסידים, ויטרוהו הבית ויביאו עצים

ובזה מובן איך ערכו י"ג חשמונאים (עי' רש"י דברים לג, יא) מלחמה נגד מלכות יון שהיתה מלכות חזקה מאד, ונצחו אותם, שהרי היו דבקים באור החכמה שהיה מאיר בביהמ"ק ברגלים, 'דו קענסט דען פירן א מלחמה מיט מענטשן וואס פליען טויענעטער מייל א שעה, מענטשן וואס שלאפן נישט קיין נעכט?', וממילא נצחו הם את היונים שהרי היו עורכים מלחמה למעלה מדרכי הטבע כלל.

את ימי החנוכה קיבלנו על עצמינו מרצונינו, כמו שנאמר במסכת ראש השנה³ שבעצם היו צריכים ימי החנוכה ליבטל לאחר החורבן יחד עם כל מגילת תענית, אבל אנחנו קיבלנו אותו על עצמינו, ולא אמרנו 'אכתי עבדי אחשוורוש אנן' (מגילה יד.). שאר הרגלים כתובים בתורה, אבל ימי החנוכה המשיכו החשמונאים רגל חדש המאיר לא רק במקדש, אלא בכל בית יהודי למטה מעשרה טפחים.

ולכן כשמדליקים את הנרות של חנוכה, ומאמינים בתוך עומק הגלות שהקב"ה לא עזב אותנו, הקב"ה יורד לתוך בתינו להאיר לנו לתוך בתינו שנוכל להיות דבוק באור החכמה, ולהגיע לגדולות ונפלאות במהירות יותר מהרגיל, כמו שמצינו גבי פסח מצרים, כשבני ישראל מסרו נפשם בתוך עומק הגלות לעשות רצון השי"ת שצוה להם לשחוט את הקרבן פסח, וכמ"ש (שמות ח, כב) 'הן נובח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו', ירד אליהם הקב"ה לומר להם 'איך האב ענק קיינמאל נישט איבער געלאזט', כי כשבני ישראל בתוך עומק הגלות עומדים ומאמינים שהקב"ה לא עזב אותם, אז הקב"ה אומר 'אני ולא מלאך אני ולא שרף' וכו' ומגיע להוציא אותם משם, עד שזכו להשיג ולומר 'זה ק-לי ואנהו', ולאחר ז' שבועות כבר עמדו לקבל את התורה באופן נפלא, שהקב"ה בא בגילוי אלקות גדול כל כך 'אז זיי האבן זיך געהויבן און זענען געפלויגן', וכן בכל שנה ושנה אצל ליל הסדר הקב"ה יורד לשמוע סיפור יציאת מצרים שלנו.

וכל זה אנו זוכים בחנוכה הנקרא 'רגל' ג"כ, ע"י שאנו מקדשים את עצמינו בקדושת יוסף, כי הרי כל יציאת מצרים היתה בזכות 'ארונו של יוסף' כידוע שעי"ז נקרא להם הים (מדרש תהלים קיד, ט), ואחת הסיבות שיוסף ירד למצרים הוא כדי להכין ולחנך להם את המקום ולהכניס שם אלקות ע"י מסירת הנפש שלו, וכמ"ש במדרש (ילקוט' וישב קמז) שפוטפר רצה ממש להורגו על מה

³ בראש השנה יח ע"ב פליגי אמוראי אי בטלה מגילת תענית ומועדיה לאחר חורבן ביהמ"ק, ואמר רב יוסף 'שאני חנוכה דמיפרסם ניסא', וברש"י 'כבר הוא גלוי לכל ישראל ע"י שנהגו בו המצות והחזיקו בו כשל תורה, ולא נכון לבטלו'.

⁴ ואיתא שם שבאה אסנת ואמרה שהמעשה היה להיפך, שאשת פוטפר התגרה ביוסף ולא כמו שסיפרה היא [כי אסנת היתה בת

הזה, שיתגלה לנו השי"ת כמו אז, ויעשה עמנו ניסים ונפלאות.⁶

ועל ידי המשכה נפלאה זו של החשמונאים, שעל ידם אנו יכולים להמשיך את אור השכינה גם בזמן שאין ביהמ"ק קיים וגם שלא במקום המקדש, בזה אנו מחנכים את כל העולם כולו וממשיכים קדושת המקדש לכל מקום, כי לעתיד לבא יהיה כל העולם כולו קדוש בקדושת המקדש (עי' פסיקתא דר"ב כא, ד, ילקו"ש ישעיה תקג, ספר המגיד [להפמ"ג] ר"פ וארא), והמקדש יהיה פי מאה. ולזה אנו ממתנינים ומצפים, שיתקיים 'והיה הוי"ה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי"ה אחד ושמו אחד', וכל העולם כולו יאמרו 'הוי"ה הוא האלקים', ו'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', ונוכה לתיקון הרגלים, שזהו המעכב כידוע, שאור הגנוז נגנו ביסוד (עי' זוה"ק ח"א א), וצריכים לתקן קדושת יוסף להגיע לנקודת משיח, ועי"ז נביא גילוי אלקות בעולם, כמו שיוסף הכין וחינך את ארץ מצרים בקדושתו להגילוי השכינה של 'אני ולא מלאך' וכו', בן אנהנו מכינים את כל העולם כולו ע"י המסירות נפש שלנו בקדושת יוסף להגילוי אלוקות שיהיה בביאת משיח.

ועי' שמתקנים בחי' הרגלים וקדושת יוסף זוכים לראות נפלאות בתורה, וזוכים לאור הגנוז ולהיות דבוק באור החכמה, וכמו שאומרים בכל יום ויום, 'כי באור פניך היינו האור הגנוז, נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים' - 'א לעבעדיגע חכמה', 'ואהבת חסד' וכו', וכל אחד כפי ערכו זוכה להשיג כפי מה שמקדש ומטהר עצמו. 'די פאקט אז מ'זעהט ווי אלע אידן וועקן זיך אויף הנוכה ווייזט דאס אז ס'ווערט נתגלה א געוואלדיגע אור אויף די וועלט' דאס איז אורו של משיח, ווייל נאר משיח וועט קענען צירוק ברענגען אלע אידן, מקען זיך אבער נישט פארלאזן אז אלע אידן צינדען, מ'דארף האבן די אידן וואס פארשטייען צו אור הגנוז, צו אור החכמה, צו אור התורה, צו אור הגנוז, צו גילוי אלוקות, פארשטייען וואס דא טוט זיך אפ, פארשטייען די שפראך וואס מ'רעדט, והכל תלוי בהגילוי אלוקות שאנו מעוררים, ועי"ז נוכה ל'ערכתי נר למשיח' (תהלים קלב י) ולראות 'לעכטיגע זמנים' בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

צווייטע תורה

מקשים העולם עה"פ 'כי בן זקונים הוא לו' (ז, א), דהיינו שנוולד לו בעת זקנותו (רש"י), למה נקרא יוסף בן זקונים, הלא בנימין היה

ואש הקדש לא מצאו, ויקראו אל ה', ותצא אש מן האבן אשר על המזבח, ויתנו עצים עליה ותהי האש ההיא עד הגולה השלישית.

⁶ ובזמן הזה אנו זקוקים עד מאוד לניסים ונפלאות כבימים ההם, שהרי ראינו על בשרנו לדאבונינו שה'שבעים זאבים' הם אינם 'מפיל קינדער' ואינם תמימים וחלשים, אלא אכזריים ביותר וצריכים אנו שמירה עילאה מן שמיא.

⁷ שהרי לאחר שנולד יוסף עבד יעקב אבינו עוד שש שנים ללבן (עי' לעיל ל, כה, ורש"י לעיל לה, כט), ואח"כ שהה עוד שתי שנים

צעיר ממנו, שנוולד עוד שמונה שנים אחריו.⁷

והתירוץ הוא, שהרי יעקב אבינו כשבא על לאה מחשבתו היה על רחל, כי לבן החליפן בלא ידיעתו, ובפשטות זה היה פגם גדול מאד לקדוש כיעקב שהעיד על עצמו 'כוחי וראשיתי אוני' (בראשית מט ג, וברש"י), אבל איתא⁸ שבאמת אותה טיפה ראשונה שהיה צריך להיות לרחל ושיוולד ממנה יוסף, לא הלך ללאה, אלא נשאר בו ונשמר בתוכו עד שהוליד מזה את יוסף מרחל, ולפי זה משמעות 'בן זקונים' היינו שהוא בעצם טיפה ראשונה ונשתמר בתוכו עד זקונו.

ואת קדושה זאת של יעקב מסר ליוסף, ומזה בא היופי כמו שכתוב 'יוסף היה יפה תואר ויפה מראה', שיופי בא מחמת קדושה, וכמו שידוע על מאמר רז"ל (ב"מפד). 'שופרי' דיעקב מעין שופרי' דאדם הראשון [שיופיו של יעקב היה מעין יופיו של אדם הראשון], שהכוונה הוא שיעקב אבינו תיקן את מה שפגם אדם הראשון באותם ק"ל שנה שלא שמר עצמו בקדושה כראוי⁹, ולכן היה ליעקב אותו היופי שהיה לאדם הראשון לפני החטא, וכן יוסף היה 'יפה תואר ויפה מראה'.

ולכן כתיב אח"כ 'ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף', שכאשר הקליפה הזו ראתה גדול היופי של יוסף והבינה שזהו מחמת קדושתו, רצתה דוקא להכשילו, כי כאשר הקליפה רואה דבר קדוש היא מתקנאה בו ורוצה לבטלו ולקלקלו.

ואיתא במדרש עה"פ (לט, י) 'לשכב אצלה להיות עמה', שיוסף הצדיק כפל ואמר שאינו רוצה קודם כל מפני שהיא אשת איש ואסורה אפי' לבן נח, ועוד אפילו עם תהיה פנוי' אינו רוצה מפני שנכרית אסורה לישראל. ולא דברים בעלמא אמר לה יוסף שגם אם תהיה פנויה ע"י שיגרש את פוטיפר לא יתרצה לה, כי הלא גבי בני נח ליכא מציאות של גט, וכשזה הולך לדרכו וזו הולכת לדרכה הרי האשה שוב אינה אשת איש, ויותר מזה, שהאשה יכולה לצאת מדעת עצמה (רמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"ח), ואשת פוטיפר היתה מוכנה לעזוב את פוטיפר בעלה ולהיות פנויה כדי להזדקק ליוסף אם יאמר שסירובו הוא מפני שהיא אשת איש, וכל זה כדי להפסיד את יופיו וקדושתו, אבל יוסף הוסיף ואמר שאינו רוצה אפי' פנוי'.

בדרך (עי' לעיל לג, יז וברש"י), וכשהגיע לארץ נולד בנימין (לעיל לה, טז).

⁸ עיין זוה"ק יח"י, רכב:

⁹ ובנגדם אנו קוראים בימים אלו בחנוכת המזבח 'שליש ומאה משקלה' כדאיתא במדרש (עי' במדב"ר יד, יב).

וזהו החן והיופי שיש לעם ישראל, עד שיכולים להכיר יהודי אחד בין עשרה עכו"ם, כי יש לו היופי הזה הבא מחמת קדושה. וזהו גם מה שיהודית היתה יפת מראה כל כך והניחו אותה ליכנס להשר, כי היתה אישה צנועה וקדושה מאד.

ורואים בימינו ילדים של הדור הצעיר המתגדל עם 'גראבע פנים' ער', ילדים טובים ב"ה, אבל אין רואים בהם החן הזה, שהאב ואם הם 'זויער טעפלעך', ואין מקדשים את מחשבתם כראוי בשעת המצוה.

של"ם

'וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען' (ז, א). וברש"י: הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פקח אחד משיב לו, ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולו, מה כתיב למטה 'אלה תולדות יעקב יוסף', וכתיב (עובדיה א יח) 'והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש', ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם.

הנוגע לעניינינו, דהנה הקב"ה ברא עולמו, ולוקח הנשמה שהיא אור גדול הנחצבת למעלה מתחת כסא הכבוד, ומורידה לעוה"ז לחיות בתוך גוף גשמי, לעבור כל מיני נסיונות וקושיים, והקושיא היא למה הוצרכה הנשמה שהיא חלק אלקי ממעל, לירד למטה לתוך עולם הזה הגשמי המלא חומריות, והתירוץ הידוע הוא מפני שלא יהיה 'נהמא דכיסופא'.

אבל בדברי האר"י כתוב עמוק יותר, שאע"פ שיש למעלה מלאכים הרבה שכולם זוחלים ורועדים ממנו יתברך, יש מקומות שאין יכולים להגיע לפני שוירים לעוה"ז, ולהגיע למדרגות אהבת השי"ת בשלימות זה אי אפשר רק ע"י ירידה לעוה"ז ולעבור כל הקושיים, ומתוכם להראות להשי"ת גודל אהבתו אליו ואמונתו בו ית', ולדרגה כזה אי אפשר למלאך להגיע, רק נשמות ישראל למטה בעוה"ז. וכן אנו רואים בענין הבנת התורה, שאנו מתפללים בכל יום 'ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל וכו' והאר עינינו בתורתך', ואכן הרבה פעמים קשה מאוד להבין את דברי התורה מאחר שהיא אור עליון מאוד וגם מאחר שהקליפות מונעים ההשגה, אבל מי שמוכן לקבל על עצמו ליגע בתורה נפתחים לו צינורות החכמה באופן פלאי פלאים, והוא אף מעורר נשיקין למעלה כמ"ש (שה"ש א, א) ישקני מנשיקות פיהו, כי על ידי יגיעה אפשר להשיג ענינים שבלעדיה אי אפשר להגיע להשיג אותם.

וכשמדברים על יגיעה ומעלתה יש לדעת שלאו דווקא יגיעה גשמית או שכלית נחשבת ליגיעה ומעלתה רבה, אלא אף יגיעה נפשית כשהאדם עושה רצון קונו כשהדבר קשה לו מצד החושך שסביבו, וכפי שיבואר.

דהנה יש ב' בחינות, ראי' ושמיעה, ראי' היא מה שרואים בהדיא, כמו שהיה בקריעת ים סוף וירא ישראל את הים הגדולה (שמות יד, לא), וראתה שפחה על הים וכו' (ילקו"ש בשלח רמז), וכמו שהיה במתן תורה גילויים גדולים ונפלאים כמ"ש לאחר עשרת הדברות (שמות כ, טו) 'וכל העם רואים את הקולות', וכן כתיב שם (פסוק יט) 'אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם', ושמיעה היא כשאין רואים כלום ורק שומעים מהנביאים וכדו' ומאמינים בדבריהם בלי שיראו כלום.

והנה בזמן הגלות הכל חשוך ואין אצלינו בחי' ראייה כלל, אבל בחינת השמיעה והאמונה נשארה גם לדורינו, וזה הפי' מה שידוע שכל השבירה היה רק באור העינים ולא באור האזנים (ע"ה שער ה פ"א), כי רק בחי' הראי' נפלה בחושך ואין רואים גילוי אלקות בהדיא, אבל בחי' השמיעה לא נפלה ואנו שומעים ומאמינים גם בעומק החושך. ואף שעבודה בבחי' שמיעה היא מדרגה נמוכה יותר, כי אין רואים אלקות בחושך אלא נוכחים לדעת שלפעמים צדיק ורע לו רשע וטוב לו, אבל מעלה יתירה יש בה, שכאשר נמצאים במצב כזה שאין רואים מאומה הרי שהנסיון גדול ביותר, ואם האדם מצליח בכל זאת להחזיק בחבל האמונה הרי מעלתו גדולה ונישאה. וזה בחי' יגיעה נפשית, ויש לה מעלה יתירה על העבודה בבחי' ראייה.

והנה איתא במדרש (הובא בחוקני לט, ט) שאחר שאשת פוטיפר כיזבה לבעלה והטילה את האשמה על יוסף, הביאו פוטיפר לפני פרעה ורצה להרגו, ובא מלאך גבריאל בדמות אדם ואמר שיראו בגד של מי נקרע של יוסף או של אשת פוטיפר, ובדקו וראו שבגדו של יוסף נקרע, ולכן עכ"פ לא הרגו אותו אלא שמו אותו בבור. והדבר יקשה מאד למי שמתבונן קצת, שהרי אם בא שם מלאך להצילו, היה המלאך צריך ליקח את יוסף ולהוציאו משם לגמרי ולהחזירו לאביו. אבל לא כן עשה, והניחו אותו בבור כמה שנים, ועליהם עוד קרינו עכשיו 'מקץ שנתים ימים', שעוד שתי שנים הוצרך לישוב שם בשביל שביקש עזר משר המשקים, וראה רק חושך כפול ומכופל, ורק צרות.

אבל סוד הענין הוא שהמלאך לא רצה להצילו לגמרי, כי עכשיו הוטל עליו העבודה הגדולה שבבחי' שמיעה, שיוסף לא ראה שום התגלות אלקית במצרים, ואדרבה ראה ההיפך מן היושר כביכול, כי בגלל שעשה מצוה גדולה ועצומה של 'ינס החוצה' במסירת נפש ממש, לא די שלא קיבל שכר טוב אלא אדרבה משום כך שמו אותו בבור, והיה יכול להקשות אלף קושיות, ומ"מ לא עלו בלבו קושיות כלל והאמין בה' בכל כוחו שיש תכלית בזה ושכל דרכיו צדק וכל אשר עושה הוא לטובה, ולכן נקרא 'איש מצליח' גם בהיותו בבור בית האסורים, כי ידע שכל מעשי ה' הם לטובה והצלחה גדולה יש לו בכאן, ואכן לאחר זמן הבין למה עברו עליו כל הני הרפתקאות, שהכל לטובה, כי הוצרכו יעקב ובניו לירד למצרים והוא ירד לשם להכין את הדרך וכדי לקרוא

לאביו בכבוד ולא בשלשלאות של ברזל (שבת פט:).

להשיג אותו כשזומעים אותו בלי לראותו, ועי"ז נזכה לעתיד לבא לראות עוד יותר, והראי' בונה את השמיעה והשמיעה בונה את הראי'.

וזה מרומז במה שאמרו חז"ל על מה שאנו מברכים על נרות החנוכה 'אשר קדשנו במצוותיו', שהגמרא (שבת כג.) מקשה 'והיכן ציונו', ומתרצת 'שאל אביך ויגדך' (דברים לב ז), דהיינו שנשאל מאבותינו ומזקינינו ומהנביאים, והם יאמרו, ואנחנו נשמע ונאמין בדבריהם שאומרים שהקב"ה יורד לתוך עומק החושך למטה מעשרה טפחים להאיר לנו, ונאמין גם שהקב"ה מצטרף עם ההדלקה שלנו והיא מ'מצוותיו' של הקב"ה ממש (כמ"ש בספה"ק), וכל זה אע"פ שאין אנו רואים כלום ואנו שרויים בחושך ואפילה מ"מ אנו מאמינים באמונה שלמה בכל דברי הספה"ק ובכל מה שאבותינו וזקינינו יאמרו לנו.

וזהו עומק מהות ימי החנוכה שקבלנו אותה על עצמינו אף בגלות, אע"פ שהיינו יכולים לטעון 'אכתי עבדי אחשוורוש אנן', כי אף בתוך החושך אנו ממשיכים בעזו להאמין.

וזהו בחי' נצח והוד שבחנוכה, דהיינו הנצחיות של ההודאה, שהיא בתוך עומק החושך דייקא [עי' תיקון ג.]. וזוהי עבודת ההלל וההודאה בימי החנוכה, שאנו מודים ומשבחים לו בשירות ותשבחות, ובעיקר בשירת 'אז ישיר' כמ"ש בזהר הק' פרשת תרומה (קלא: - קלב.) שכשבני ישראל אומרים שיר הזה, ומאמינים בניסים ונפלאות שעשה הקב"ה עמנו ובגילויים שראינו בקריעת ים סוף, שלמרות שבימינו אנו רחוקים מאוד מהגלוי הנורא ההוא אנו מתחזקים ומאמינים שהדברים הללו אירעו בכוחו הגדול של השי"ת, אז הקב"ה נוטל בתרו של משיח, ומשימו לפנינו, וזו ההודאה האמיתית והנצחית.

והנה אור הנרות של חנוכה הם בבחי' ראי', ואף נתקן עליהם 'ברכת הרואה' (או"ח סי' תרעו ס"ג), כי חנוכה הוא הארה מאורו של משיח שאז יהיה הכל בבחי' ראייה בגלוי, ולכן בחנוכה הקב"ה יורד ומתגלה למטה מעשרה טפחים ומאיר לתוכנו באור רב, ואע"פ שאין מרגישים מתחילה כלום, ואין יודעים מה שעושים, אלא שזומעים מה שאומרים לנו שע"י הדלקה זו מאיר לנו השי"ת, אנו מאמינים שכך הוא, וכמו בכל דבר שבקדושה, סוף כל סוף אחר פעם או שתים או עשר או חמש עשרה פעמים, בהמשך הזמן מתחילים להרגיש אור ה' המתגלה.

והנה אנו מתפללים הרבה תפילות, ויש הרבה תפילות שאין מתקבלים כראוי, ואינם יכולים להגיע למקום שצריכים, כי הם אינם בשלימות.

אבל יש זמנים המסוגלים יותר כידוע, כגון כשעומדים ללמוד בחצות הלילה או לפנות בוקר ומתפללים ותיקין, ועושים הכנה

והנה נחלקו בית שמאי ובית הלל (עירובין יג.) אי נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא או נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, ונמנו וגמרו שנוח לו לאדם שלא נברא, והיינו מפני שיש יותר מצוות לא תעשה ממצוות עשה, וא"כ קרוב יותר להפסד מלשכר (מהרש"א מכות כג:), וכתב בנועם מגדים פרשת ראה (ד"ה א"י ועשית כו' מסת' השנין) לישב דעת ב"ה שנוח לו שנברא, כי אע"ג שיש יותר איסורים בשב ואל תעשה ופחות מצוות קיומיות, הרי אדם יכול לשבת ולא לעשות את העבירות וזה נחשב לו כקיום מצוה אם באה עבירה לידו, כגון מצות 'ולא תתורו אחרי לבבכם' וכו', שאם האדם יושב ונמנע מלהביט במראות שאינן ראויות הרי מקיים מצוה בכל רגע ורגע, ובפרט בימינו אלה שממש בכל רגע ורגע יכולים לקיים מצוה זו, וזה מכריע שאכן היה נוח לו שנברא, כי גם איסורי ל"ת נעשים למצוות ואף מקיימים אותם הרבה פעמים, וכך זה בא ע"י שמתדבקים באור התורה שהיא מצילה מהחטאים כדאי בגמ' (ע"ז יז:), וכשחי במהלך כזה נעשה כל חייו חיים של 'נוח לו שנברא'.

וזהו היתה עבודת יוסף הצדיק, ששנה שלמה היתה אשת פוטיפר מטרידה אותו ומפתה אותו יום יום (תנחומא וישב"ה), בגדים שלבשה שחרית לא לבשה ערבית וכו' (יומא לה:), והוא היה רחוק ממדריגת ראיית כבוד ה' ואף הורחק מבית אביו וזקנו הקדושים, ומ"מ החזיק עצמו באמונה שלמה ותמימה בבחינת שמיעה, ובמשך הזמן אסף לו אלפי רבבות מצוות של 'ולא תתורו', שדבר כזה אפשר רק כשנמצאים בחשיכה ואין רואים כבוד ה' להדיא, וליצה"ר יש כח לקשקש ולבלבל את האדם, ואם בכל זאת אין האדם שומע לו הרי שכרו הרבה מאוד עד אין חקר.

וזה ענין מה שאמרו חז"ל (פסחים נו.) שקודם מיתתו ביקש יעקב לגלות את הקץ ונסתם הימנו, וכבר שמא יש פסול בזרעו, אמרו בניו 'שמע ישראל' וכו', ואמר הוא 'ברוך שם' וכו'. והביאור בזה הוא נפלא ופשוט לפי מה שנתבאר, שיעקב אבינו ביקש לגלות את הקץ ולתקן עולם בבחי' ראייה ברורה ובהירה, אבל בניו אמרו לו 'שמע ישראל', אתה רוצה לגלות את הקץ ויהיה בחי' ראי', אבל עיקר העבודה אינו כן, אלא באופן של שמיעה דייקא, כשאין רואים כלום, 'די וועלט דארף נאך אסאך שטייגן' באופן של שמיעה, כשאין יודעים ורואים את הקץ, ולהאמין בה' ובמשיחו בתוך עומק הגלות, ובתוך עומק הגלות שזומעים דבר ה' ומאמינים בו, ומקבלים עול מלכותו ית' בכ"ה אותיות של 'שמע ישראל' וכו', שעליהם רומז חנו כ"ה, היינו הכ"ה אותיות של קבלת עול מלכות שמים. וזהו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שזה קיים לעולם ועד ורק זה הוא נצחיות ושאר מה שרואים מול עינינו הכל שקר ושוא.

וכן כולנו היינו אצל מעמד הר סיני וראינו כל הגילויים ההם, אבל אין אנו זוכרים אותו, ואנו שומעים מאבותינו וזקינינו ומאמינים שכך היה, אלא שע"י שבאמת כבר ראינו אותו, זה נתן בנו הכח

לפניו בלימוד התורה, היא זמן מסוגל מאד למי שצריך לפעול איזו ישועה, שאז העולם עדיין נקי וכל ה'בארדיווערס' כבר ישנים, וכל מבלי העולם לא עמדו עדיין, ולכן יכולים התפילות להגיע אז למקומם בנקל יותר.

ויש עוד זמנים מסוגלים דהיינו כשהקב"ה יורד למטה אצלנו, וכגון בחנוכה שיש אז עלי' להשכינה הק', ומי ששם על לבו שהוא מעלה אותה אזי הוא אכן מעלה אותה, והקב"ה יורד למטה מעשרה להעלותה ולהאיר לנו לתוך בתינו, ולכן יכולים להתפלל אז ומגיעים התפילות להשי"ת מפני שהוא שוכן למטה.

ובזמנים אלו שהקב"ה יורד אצלנו למטה מעשרה, אז יכולים לפעול בנקל מאד, שבאופן רגיל רוב המקטרגים מקטרגים לפני המלך שלא יטיב לבנו, אבל כשהאב יושב בקרוב עם בנו, אז מתביישים המקטרגים, ואז אין הקליפות מפריעים, ויכולים לפעול ולהמשיך ע"י הנרות חנוכה, ישועות ורפואות, והשגות התורה והשגת אלוקית.

ומאחר שנתבאר עניין האמונה שאנו מאמינים באור ה' אף שכהיום איננו בבחי' ראייה, כי אנו שומעים אותו ומאמינים בכל ליבינו שאור ה' קיים לעד ולנצח, הרי שזהו ביאור דברי רש"י, שכל מלכי אדום ועשו, שהם המלכין קדמאין שנפלו בשבירה וגרמו חושך בעולם, כולם הם כפשתן הזה, שע"י ניצוץ אחד של אש התלהבות של קדושת יוסף, שורפים את כולם, ומתגלה שכל כולו 'א שטיק בלאף', ובאמת היא לעכטיגע וועלט, שיש בה אורה של 'אור שבעת הימים' של הבעש"ט ותלמידיו, ואורה של הגאונים, ראשונים, תנאים ואמוראים, ואור התורה ואור אלקות. אלא שלא הגיע יוסף לגודל מדריגת קדושתו רק ע"י שירד לעומק החושך הזה, ועמד בנסיון כשלא ראה כלום והאמין בה' בבחי' שמיעה.

יעזור השי"ת בזכות שישראל מאמינים בתוך עומק החושך שהקב"ה יורד ומאיר לנו 'בימים ההם בזמן הזה', נזכה ל'ערכת נר למשיח', ונזכה לאור התורה, אור אלקי, ואור המצוות, בכיאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.